ఎత్తుపల్లాలు

[కథానిక]

'హితశ్రీ'

రాట్నం తిప్పటం ఆపి పొద్దు ఎంతయిందో నని గుమ్మంబయటికి వొచ్చి పడమటివైపు ఆకాశంలోకి చూసింది రమ. సమయం ఉజ్జాయింపుగా ఊహించి, లోపలికి వెళ్ళేముందు రోడ్డు చివరిదాకా ఓసారి అలవాటుగా విసిరిన ఆమె చూపు, ఎదురుగా వొస్తున్న ఓ జట్కాలోని స్త్రీ మీద నిలిచిపోయింది. అదే సమయంలో ఆమె కూడా రమవైపు చూసింది. ఇద్దరి మనస్సుల్లో గడిచిపోయిన రోజుల్లో మరుగుపడ్డ కొన్ని దృశ్యాలు తటిల్లతల్లా మెరిశాయి.

రమ ఇంటిముందు ఆ జట్కా ఆగింది. లోపలినుంచి దిగిన స్త్రీవైపు చూసి రమ ఆనందంతో కేకేసింది.

"జ్యోతీ!"

"రమా! నువ్వేనా! చూసీచూడటంతోటే నువ్వే అయివుంటా వని అనుమానించాను."

"నువ్వింకా అనుమానించావు. నేను చూడటంతోటే పోల్చుకున్నాను. అబ్బ! ఎన్నాళ్ళయింది జ్యోతీ, మన మిద్దరం కలుసుకుని!"

"నాలుగేళ్లు." చిరునవ్వుతో ప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పే ధోరణిలో అంది జ్యోతి.

"ఇంతే! ఎన్నో ఏళ్లు గడిచిపోయినట్టుగా ఉందిసుమా నాకు."

"నాకు నలభయిఎనిమిది నెలలు గడిచినట్టుగా ఉంది - ఏమి టనుకున్నావో! అంటే, నాలుగూ ఇంటూ, మూడువందల అరవై అయిదు - పధ్నాలుగు వందల అరవై ప్లస్ ఒకటి"—

"ఒక టేమిటి?"

"లీపియర్. పధ్నాలుగువందల అరవై ఒక్క రోజు - అంటే..." రమ విరగబడి నవ్వింది.

"రూపు కొంచెం మారినా నీధోరణి మాత్రం ఏమీ మారలేదు జ్యోతీ." ఇద్దరూ నవ్వుతూ లోపలికి వెళ్లారు.

"చరఖా కూడా తిప్పుతా వన్నమాట నువ్వు."

"ఊరికే కూచుని ఏం చెయ్యను; ఏదో ఉబుసు పోకకి." పైకి నవ్వుతూనే అన్నా, రమమనస్సులో కొంచెం కలతపడ్డది.

"ఈకుట్టు మిష నేమిటి? మీ దేనా?

"అవును."

"గుడ్డలు కూడా స్వయంగానే కుట్టుకుంటా రన్నమాట."

"అవును. ఎవరిపని వాళ్ళు చేసుకోటంలో తప్పేముంది?"

"అబ్బే, అది కాదు. అయితే రోజూ నీకు చేతినిండా పనే."

"ఆ దాని కేం లోటు లేదు." రమ పొడిగా నవ్వింది.

"మీ ఆయన కేం ఉద్యోగం, ఇందాకటినుంచీ అడగటం మర్చిపోయాను."

"ఆయనకి ఉద్యోగం చెయ్యటం ఇష్టం లేదు జ్యోతీ. ఒకరికింద బానిసగా బతకటం వారికి గిట్టదని అంటుంటారు."

"మంచి ఆదర్శమే. కాంగ్రెస్ మెంబరనుకుంటాను.

"కాదు. ఏదో ఓ సంస్థకి కట్టుబడి ఉంటే యుక్తాయుక్త విచక్షణజ్ఞానం నశిస్తుందని ఆయనవాదం"

"అయితే మరి ఏంచేస్తుంటారు?"

"పత్రికల్లో వ్యాసాలూ, అవీ, రాస్తుంటారు తీరికసమయాల్లో. అదిగాక వ్యవసాయం ఓటుందిలే."

"ఓహో స్వంతవ్యవసాయమా! ఇంకేం, మీరిద్దరూ స్వయంపోషకు లన్నమాట." జ్యోతి నవ్వింది. రమ కూడా మందంగా శ్రుతికలిపింది.

ఆ గదిలోని ప్రతివస్తువూ వెలిబుచ్చే నిరాడంబరత్వాన్ని చూసి జ్యోతికి ముచ్చటవేసింది.

"ఇంత నిరాడంబరంగా ఉండగలగటం చాలా అదృష్టం రమా."

"ఎంత నిరాడంబరంగా ఉండగలిగితే ప్రకృతికి అంత సన్నిహితంగా ఉంటాము. అంతకంటె కావాలిసిం దేముంది?" రమ ఈ మాటలు అనిన తరవాత, అవి తనహృదయంలోంచి వొచ్చినవేనా అని ప్రశ్నించుకుంది.

జ్యోతి సాలోచనగా కిటికీలోంచి ప్రకృతి రామణీయకతను పరికిస్తోంది. ఆ కిటికీలోంచి కనిపించే ప్రకృతిదృశ్యం చాలా సుందరంగా ఉంది. సూర్యకాంతిలో స్ఫుటంగా కనిపించే కొండల అంచులూ, కొండలవరకి ఇవతల వెండినీరులా ప్రవహిస్తున్న పంటకాలువ, పచ్చని చెట్లగుబురూ—జీవితంలో చూడదగినవి ఇంకేమైనా ఉన్నాయా అనిపిస్తున్నాయి.

"నువ్వు చాలా అదృష్టవంతురాలివి రమా."

ఆకస్మికంగా వొచ్చిన ఈ మాట విని రమ తలెత్తి జ్యోతివైపు ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది.

"మీరు ఇంత చిన్న ఇంట్లో ఎందుకు నివసిస్తున్నారో నాకు తెలిసింది. ఇంత కళామయజీవితం గడుపుతున్న నీకంటె అదృష్టవంతురాలు ఎవరున్నారు?

రమకి ఈమాటలు మొదట అర్థం కాకపోయినా జ్యోతి కిటికీలోంచి చూస్తున్న దృశ్యం చూసి, ఆమె ఏం ఉద్దేశించి అలా అన్నదో తెలుసుకుంది.

"ఆ దృశ్యం నిజంగా చాలా గొప్పది జ్యోతీ. నే నెప్పుడూ సాయంత్రంవేళల్లో నీలాగే అలా చూస్తూ ఆనందిస్తూంటాను." నిజానికి రమకి ఆ దృశ్యం చూడటం అంత ఇష్టంలేదు, అలవాటూ లేదు. పైగా, ఎండ వస్తుందని విసుక్కుంటూ, ఆ కిటికీతలుపులు సాయంత్రంకాగానే మూసేస్తూండేది.

"నువ్వు హాయిగా రోజులు వెళ్లబుచ్చుతున్నందుకు నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది రమా"

"హాయిగా రోజులు గడపగలగటం ఈ జీవితంలో సాధ్యమా?" అని తనలో తాను ప్రశ్నించుకుంది రమ.

"సరే నేను వెళ్లొస్తాను. చాలాసేపైంది."

"వొచ్చినప్పటినుంచి నాగొడవలోపడి నీ సంగతులే అడగలేదు, నేను. అన్నట్లు నువ్వుకూడా ఈ ఊళ్లోనేనా ఉండటం?"

"కాదు, మద్రాసులో. పనిమీద మే మిద్దరం వొచ్చాము."

"అయితే ఇటు ఎక్కడికి వెడుతున్నావు?"

"ఈ ఊళ్లో మాచుట్టా లున్నారులే. వాళ్లింటికెళ్లి చూసి వొస్తున్నాను."

"ఉండటం ఎక్కడ?"

"హోటల్లో. సరే, ఇహ నేను వెళ్లొస్తా మరి."

"ఎక్కడికి వెళ్లటం? ఈ పూట నువ్వు మా ఇంట్లో భోంచేసి వెళ్లాలిసిందే."

"భోజనం ఇప్పుడు కాదులే రమా, ఈసారి."

"ఉహుఁ అలా వీల్లేదు. రాకరాక వొచ్చి తుర్రుమని పోదామనుకున్నావా?"

ఇద్దరూ నవ్వారు.

"సరే, అలా అయితే హోటలుకి వెళ్లి వారికి

చెప్పి వొస్తాను. లేకపోతే నా కోసం అనవసరంగా కనిపెట్టుకు కూర్చుంటారు."

"త్వరగా రావాలి. మర్చిపోవుగద."

"వస్తానన్నానుగా!'

జ్యోతి బండి ఎక్కి వెళ్ళిపోయింది. రమ ఆమె వెళ్ళినవైపే చూస్తూ అలాగే నిలబడిపోయింది. జ్యోతి అన్నమాటలు ఆమెకి ఒక్కొక్కటే జ్ఞాపకం వొస్తున్నాయి. తను ఎంతో హాయిగా ప్రశాంతంగా, చీకూ, చింతా లేకుండా రోజులు గడుపుతోందని ఆమెఅభిప్రాయం. బియ్యం ఇంటికి వొచ్చేదాకా గ్యారంటీలేదని ఆమె కేం తెలును. పొద్దున లేచినప్పటినుంచీ సాయంత్రం దాకా ఇద్దరూ అవస్థ పడితేగాని రోజులు గడవవని ఆమెకి తెలియదు. ఏమిటో కళామయ జీవితంట! తిండి ఉంటేగద కళా, గిళానూ! దృశ్యాలు చూస్తుంటే కడుపు నిండుతుందా? ఆ ఇంట్లో వాతావరణం చూసి, జ్యోతి, నిరాడంబరత్వం అనుకుంది పాపం. అయినా తను, వాస్తవం ఆమెకి ఎందుకు చెప్పలేదో తనకే ఆశ్చర్యంగా ఉంది. అదేమిటో తను దారిద్ర్యం అనుభవిస్తోందని ఎవరికైనా తెలిస్తే తనకి ఎంతో చిన్నతనంగా ఉంటుంది, తమాషా. దారిద్ర్యంలో తప్పేముంది ?

ఇంట్లో ఏదో చప్పుడైంది. పిల్లి ఏమూతో పడేసి ఉంటుందని "ఛీ" అని అరుస్తూ లోపలికి పరిగెత్తింది రమ.

"నువ్వు "ఛీ" అన్నా "ఛా" అన్నా కొంప వొదిలిపెట్టి పోటం వొట్టిది," అన్నాడు శ్రీధరరావు నవ్వుతూ.

"మీరా, పిల్లేమో ననుకున్నాను."

"అనుకోవూ ! సరేగాని ఆ కాఫీ ఏదో ఉంటే ఇయ్యి కాస్త."

"అటూ,ఇటూ తచ్చాడకపోతే పిలవకూడదూ?"

"పిలిస్తే పలికేట్టున్నావా నువ్వు. ప్రకృతిలో లీనమై పోతివి."

"ప్రకృతి, పాడు. ఏదో ఆలోచిస్తూ నిలబడిపోయానుగావును." కాఫీఫ్లాస్కు తీసి గ్లాసులో పోస్తూ అంది రమ.

"ఏమిటబ్బా, అంత దీర్ఘాలోచన ?"

"ఇవాళ మా పక్కింటివాళ్ల జ్యోతి వచ్చింది. చిన్నప్పటినించీ ఎంతో కలిసి మెలిసి ఉండేవాళ్లం. పాపం, అది వొస్తే కాఫీకూడా ఇవ్వటానికి లేకపోయె."

"ఏం, ఇవ్వకపోయావు ?"

"ఉన్నది కాస్తా దానికిచ్చేస్తే మీకో?"

"అక్కడికి మహా భక్తి ఉన్నట్టు నామీద!"

"సరేగాని, బజారుకు పోయి రావాలి."

"నాకేం. అభ్యంతరం లేదు. వెళ్లి రావొచ్చు, నిరాఘాటంగా."

"నేను కాదు, మీరు."

"నేనా? నేను వెళ్లేవొస్తున్నాను."

"సరేలెండి, హాస్యం కాదు. ఈరాత్రికి జ్యోతిని భోజనానికి పిలిచాను."

"చంపావు. బియ్యం ఉన్నయ్యేమో చూసుకున్నావా ?"

"అందుకనే బజారుకు వెళ్లా లనటం."

"బజారుకి వెడితే ఎవడన్నా బియ్యం ధర్మం చేస్తాడనా నీ అభిప్రాయం?"

"ఏలాగో తిప్పలు పడక తప్పదు. ఏంచేస్తాం."

"ఏం చేసే దేమిటి? అసలు ఆవిడగారిని భోజనానికి పిలవమని ఎవ డేడిచాడు."

"ఏదో మాటవరసకన్నా అనకుండా వుండలేకపోయాను. తీరా అది వొస్తానంటే వొద్దని ఎలా అంటాము?"

"ఆవిడకి పరిస్థితులు తెలియవూ? ఈ కొంపలో ఏమూల చూసినా దారిద్ర్యం విశ్వరూపం ధరించి చిందులు తొక్కుతూంటే ఆమాత్రం గ్రహించుకో లేదా ఆమె?"

"ఇదంతా చూసి, అది మనం నిరాడంబరులం అనుకుంది."

"అనుకుందా! లేకపోతే నువ్వు సొంతడబ్బా వాయించావా?"

"అదే ఊహించుకుంది. అయితే నేను కొంచెం తాళం వేసిన మాట నిజమే లెండి."

"ఇంకేం, అలా బయటపెట్టు. రమా, నిన్నే మనాలో నాకేం అర్థం కావటం లేదు. ఎన్నిసార్లు చెప్పాను. నువ్వలా ఎందుకు నటిస్తావో నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉంది."

రమ ఏమీ మాట్లాడలేదు.

- "దారిద్ర్యం పాపం కాదు; దుర్గుణం అంతకంటే కాదు. మహానుభావులే ఈమాటలు అన్నారు. ఇప్పటికి ఏ లక్షసార్లో చెప్పిఉంటాను ఈ మాటలు. నువ్వు మనం బీదవాళ్లమనే సంగతి దాచటానికి ఎందుకు ప్రయత్నిస్తావో నాకు ఎంత బుర్ర బద్దలు కొట్టుకున్నా అర్థం కావటం లేదు."

"నాకూ కష్టంగానే ఉంది, ఏం చెయ్యను."

"పీకమీదికి తెచ్చి ఏంచెయ్య నంటే ఏం లాభం ?"

రమ కొంచెం చిన్నబుచ్చుకుంది. ఆ సంగతి గ్రహించి శ్రీధరరావు కోపం దిగమింగుకుని లేచి ఉత్తరీయం అందుకున్నాడు.

"సరే, తప్పేదేముంది ? ఆ సంచీ ఇలా పడెయ్యి. ఎవడన్నా అప్పిచ్చే మూర్ఖుడు ఇంకా ఉన్నాడేమో చూస్తాను."

రమ చేతిసంచీతెచ్చి ఇచ్చింది. భర్తకోపం పోగొట్టే ఉద్దేశంతో "కొంచెం తొందరగా రండేం" అని లేనినవ్వు తెచ్చుకుని అతని ముఖంలోకి చూసిందామె.

'ఇందులో నీతప్పూ నాతప్పూ ఏంలేదు. రమా. ఈ దారిద్ర్యం చూసి నువ్వు భయపడి పక్కకి తొలగవొద్దని మాత్రమే నేననేది. మనం ఈ స్థితిలో ఉన్నామంటే దానికి కారణం మనుష్యసమాజమే. అయినప్పుడు వాళ్లనించి మనం మన స్థితిని దాచుకోటంలో అర్థంలేదు. సమాజంలోని ప్రతివ్యక్తికీ మనం మన పరిస్థితులు పాఠంగా చెప్పాలి. చెవుల్లో ఇల్లుకట్టుకుని అరవాలి. నిజం తెలిస్తేనే మోక్షం. మన స్థితికి మనం కారణం కానప్పుడు మనం సిగ్గుపడాలిసిందేమీ లేదు."

ఇంకా ఏదో చెబుదా మనుకుని "ఇప్పుడు సమయంకాదులే" అని మనసు మార్చుకుని బయలుదేరాడు శ్రీధరరావు.

అడుగుదా మనుకున్నవాళ్లందర్నీ అడిగేసి, వాళ్లచేత లేదనుపించుకుని చిరాగ్గా బజార్లో నడుస్తున్న శ్రీధరరావు, తన భుజంమీద ఎవరిదో చెయ్యి బరువుగా పడటంవల్ల అదిరిపడి పక్కకి తిరిగి చూశాడు. ప్రకాశరావు!

"ఏరా శ్రీధర్, చెవులు చిల్లులుపడేట్టు అరిచినా నీకు వినపడదా యేం?"

"ఏదో పరాకుగా ఆలోచిస్తున్నాలే. అవునుగాని, ఈమధ్య ఐపులేకుండా పోయావు, ఏమిటి కథ?"

"ఓ, మన కథ కేం, చాలా ఉందిలే. అదంతా తీరిగ్గా చెబుతాను, తరవాత. ముఖ్యవిషయాలు ఏమిటంటే - ఒకటి పెళ్ళికావటం - ఏం అలా చూస్తున్నావు. శుభలేఖ రాలేదనా ? నీ అడ్రసు ఎవడికీ చెప్పకుండా ఉంటే, శుభలేఖ ఎలా వొస్తుం దనుకున్నావు ? నీ పాతఅడ్రసుకి పంపితే అది కాస్తా తిరిగొచ్చింది. సరే, రెండోది - ఒకానొకప్పుడు పూటకి గతిలేని ప్రకాశరావు ఇవాళ మూడులక్షల డిపాజిటరు - హాస్యంకాదు. అంత తెల్లబోవాలిసిన అవసర మేం లేదులే. లాటరీ, గుర్రపుపందాల లాటరీ- తెలిసిందా ? పద, కూల్‌డ్రింక్స్ రెండు తీసుకుందాం."

శ్రీధరరావు నోరు తెరుచుకుని వింటున్నాడు. మూడు లక్షలు ! ప్రకాశరావు సోడాఫౌంటెన్‌లోకి దారి తీశాడు.

"నీ సంగతేం చెప్పవేం ? ఎంతసేపటికీ కబుర్లు వినటమేగాని చెప్పే అలవాటు లేదుగా నీకు. నువ్వు వొట్టి స్వార్థపరుడివిరా. ఇంకోడు వాగుతుంటే ఆనందించటమేగాని నోటి ముత్యాలు రాలనీయవు."

"ఓ, నాకథ కావలసినంత ఉంది. చెబుతాలే. ముందు ఓ పదిరూపాయ లుంటే ఇలా పారెయ్యి."

"ఏం, కూల్ డ్రింక్స్ పార్టీ చాలలేదా?"

"పార్టీ, గీర్టీ! బజార్లో కొనాలిసిన సామగ్రి బోలె డుంది. ప్రతివాడూ లేదనేవాడే. సమయానికి నువ్వు కనపడ్డావు, బతికాను."

సోడాఫౌంటెన్ నించి బయటికి వొచ్చారు ఇద్దరూ. శ్రీధరరావు బజార్లో కావలసిన సామగ్రి కొన్నాడు. డబ్బు ప్రకాశరావే ఇచ్చాడు.

"ఏరా, నీ పరిస్థితి ఏంబాగుపడలే దన్నమాట?"

"అతి తెలివిగా మాట్లాడకు. నీలా అకస్మాత్తుగా అందరికీ లక్షలొస్తాయా యేమిటి? అసలే అంతంతమాత్రంగా ఉంటుంటే ఇవాళో శ్రీమతిగారు దిగారు భోజనానికి. నువ్వు సమయానికి ఎదురుపడ్డావుగాని లేకపోతే ఆవిడగారి ముఖం చూడటానికే తలవంపులుగా ఉండేది."

"ఎవ రేమిటి ఆ శ్రీమతి?"

"ఎవరోలే, ఎవరైతే నేం. మా శ్రీమతిగారి స్నేహితురాలుట. సరేగాని, నీకథ మొదలుపెట్టు."

ప్రకాశరావు, తను కొన్నాళ్లు ఎలా కష్టపడ్డదీ, తరవాత అకస్మాత్తుగా ధనలాభం ఎలా కలిగిందీ వివరాలతో సహా ఏకరువుపెట్టటం సాగించాడు. కబుర్లతో, నవ్వులతో శ్రీధరరావు ఇంటిదాకా వొచ్చేప్పటికి అప్పుడే సూర్యాస్తమయ మవుతోంది. అంతకి ముందే వొచ్చిన జ్యోతి శ్రీధరరావుఇంట్లో అడుగుపెట్టటం చూసి లోపలిగదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. శ్రీధరరావుతో ఇంకో పురుషుడు రావటం చూసి రమకూడా అతని చేతిలో సంచీ తీసుకుని లోపలికి వెళ్లిపోయింది. శ్రీధరరావు తెచ్చిన సంబారాలతో రమ మనసుని అప్పటిదాకా ఆవరించిన ఆందోళన తొలగిపోయింది.

ఆ గదిలో ఉన్న ఒకే ఒక బల్లమీద ప్రకాశరావు ఆసీనుడయాడు. శ్రీధరరావు పెట్టెమీద పరుపుచుట్ట వేసుకుని కూర్చున్నాడు."

"ఇహ నా కథ విను. ఆ రాట్నం ఈ సింగర్ మిషన్. ఇవి రెండూ అహోరాత్రాలు గిరగిర తిరిగితేనే మా డొక్కలాడటం. తెల్లబోతా వెందుకు? నీస్నేహితుడు శ్రీధర్, టైలర్ కావటం, నీకు అవమానకరంగా ఉందా?"

ప్రకాశరావు ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతను కొంచెం ఆశ్చర్యంతో శ్రీధర్ వైపు చూడసాగాడు.

"ఇవికాక ఓ పెట్టిపుట్టినాయనదగ్గిర, ఓ ఎకరం కౌలుకి తీసుకున్నాను. ఇదీ జీవనోపాధి. ఇందులో నువ్వు ఆశ్చర్యపడాలిసిందేమీ లేదు. ట్యూషన్లు ఎందుకు మానేశా నంటావా? కనీసం స్కూల్ ఫైనలయినా ప్యాసుకాని ట్యూటర్ కి నెలకి ఇద్దరు ముగ్గురికి కలిసి నాలుగు రూపాయలకంటె ఎక్కువివ్వటం అనవసరం అని ఆ పిల్లల తాలూకు తండ్రులు తీర్మానం ప్యాసు చేసుకున్నారు. అంతకంటే ఊరికేనే చెబుతాను. ఇంటికి పంపించమన్నాను. సరే అక్కడితో ఉద్యోగానికి తిలోదకం. ఇహ- ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. కనీసం కంప్లీషన్ సర్టిఫికెట్టయినా లేకపోతే నీ కెవ డుద్యోగం ఇస్తాడయ్యా అంటున్నారు మూర్ఖులు. ఎకనమిక్స్, పాలిటిక్స్ సబ్జెక్టులలో నేను చదివినన్ని పుస్తకాలు ఈ లెక్చరర్లు కాదుగదా, ప్రొఫెసర్లుకూడా చదవలేదని వాళ్లకేం తెలుసు? మొన్న ఐ. ఏ. ఎస్ పరీక్షల్లో ఇచ్చిన ప్రశ్నలకి ఈ గ్రాడ్యుయేట్లు పోస్టుగ్రాడ్యుయేట్లు కూడా తెల్లమొహాలు వేశారట. ఈ శ్రీధరరావు- డిగ్రీలు లేని వీడు-ఒక్కొక్క ప్రశ్నకి ఆ పరీక్షకి వెళ్ళి వొచ్చిన వాళ్లకి సమాధానం చెబుతుంటే వాళ్లకి హడలెత్తి మీరు ఏ యూనివర్సిటీలో ప్రొఫెసరండీ అనడిగారు. అటువంటి వీడికి గుమాస్తాఉద్యోగం చెయ్యటానికి కూడా అర్హతలేదు.

సరే, అదంతా ఎందుకులే ఇప్పుడు. కారణమైతేనేం ఇప్పుడు నేను చేస్తున్నదిదీ. ఇందుకు కారణ నీబోటి లక్షాధికారులే."

"కావొచ్చు."

"కావొచ్చేమిటి, అంతే. ఈ కొంప చూశావా? మనుష్యులు నివసించే కొంపేనా ఇది? నీబోటి పెద్దమనిషి వొస్తే కూచోమనటానికి ఆ స్టూల్ తప్ప ఇంకోటి లేదు. పడుకోటానికి మంచంలేదు.

"నిజమే."

"ప్రతిమనిషీ, ముఖ్యంగా ప్రతిధనవంతుడూ ఈ పరిస్థితి చూసి సిగ్గుపడాలంటావా, లేదా!"

"అవుననుకో, కాని నువ్వలా సహనం విడిచి ఊరికే కేకలు వేస్తే లాభమేమిటి? చేసేదేదో నిర్మాణాత్మకంగా ఉండాలి కదా!"

"ఇంకేం, నువ్వుకూడా వాళ్ళలోనే చేరావు' ఒరే, నాలుగుడబ్బులు రాగానే ఉద్దేశాలుకూడా మారతా యేమిటి?"

"నా ఉద్దేశాలుగాని ఆదర్శాలుగాని ఏమీ మారలేదు."

"కబుర్లు చెప్పకు."

ప్రకాశరావు ఏమీ మాట్లాడకుండా చిన్నగా నవ్వి ఊరుకున్నాడు. వీరి సంభాషణంతా లోపల జ్యోతీ, రమా కూడా విన్నారు. రమ సిగ్గుతో తల వొంచుకుంది. జ్యోతి ఆశ్చర్యంతో రమవైపు దృష్టి నిలిపింది. కాని ఆమె రమని ఏమీ అడగలేదు. సంభాషణ మరీ సహించలేకపోయినప్పుడు రమ లేచి వంట ప్రయత్నం చేయసాగింది. జ్యోతికూడా ఆమె వెనకాలే వెళ్లి సహాయం చేయసాగింది.

"నీ కన్నీ అబద్ధాలు చెప్పాను జ్యోతీ."

"రమా, నువ్వింత కష్టంలో ఉన్నా వనుకో లేదు." రమ మ్లానవదనం చూసి అంది జ్యోతి జాలిగా.

"అయినా, ఆయన మరీ గోరంత కొండంతలుగా చెబుతారు లే, అంత పెద్దగా కొంపలేమీ మునిగిపో లేదు."

జ్యోతి కాసేపాగి అంది.

"ఆ వొచ్చినాయన ఎవరో తెలుసా ?"

"ఊఁహూఁ, నువ్వు ఎరుగుదువా ఏమిటి ?" రమ ఆశ్చర్యంతో జ్యోతివైపు చూసింది.

"ఊఁ"

"ఎవరు ?"

"మా వారే."

"ఏమిటీ !" వింతగా చూసింది రమ జ్యోతి ముఖంలోకి.

"అవును. ఆశ్చర్యమేముం దిందులో. మొదట గొంతు వినగానే అనుమానించాను. తరవాత తలుపు సందులోంచి చూశాను."

"అయితే జ్యోతీ, నువ్వు లక్షాధికారిణివా ?" అపనమ్మకంగా ప్రశ్నించింది రమ.

"అవును రమా, లాటరీలో వొచ్చింది."

రమ జ్యోతిదుస్తులవైపు చూసింది.

"మరి ఇంత సామాన్యమైన దుస్తులు కట్టుకున్నావేం ?"

"నాకు నిరాడంబరంగా ఉండటం చాలా ఇష్టం. ఇప్పుడైతే డబ్బు వొచ్చింది గాని మొదటినించీ ఎక్కడిది ? నేను డబ్బుకి నామనసుపై అధికారాన్ని ఇవ్వదలుచుకోలేదు రమా. ఆయన కూడా అంతే."

ఈ మాటలకి రమ కొంచెం చిన్నబోయింది.

"సరే, మనమందరం కావలసినవాళ్లమే గనక మనకి తెరచాటు అక్కర్లేదు. మా ఆయనతో పరిచయం చేస్తాను, రా, నీకు."

రమ మొదట సంకోచించినా, తరవాత జ్యోతి ఏమనుకుంటుందో నని ఒప్పుకుంది. గది గుమ్మంలోకి వొచ్చిన జ్యోతిని చూసి ప్రకాశరావు ఉలిక్కిపడ్డాడు.

"జ్యోతీ! నువ్వా, ఇక్కడా ? అయితే ఆ శ్రీమతివి నువ్వే నన్నమాట."

శ్రీధరరావు ఏమీ అర్థం గాక ప్రకాశరావు వైపూ, జ్యోతివైపూ చూడసాగాడు.

"అయితే మా డబ్బుతో మాకే విందు చేస్తావుట్రా నువ్వు ?"

నవ్వాడు శ్రీధరరావు ప్రకాశరావు మాటల్లో అర్థం గ్రహించి. "చాలా తమాషాగా ఉందే. మా భార్యాభర్తలు మీ భార్యాభర్తల్ని సినిమా కథలోలాగా కలుసుకున్నాం. అయితే ఆ భోజనమేదో నాకు కూడా ఏర్పాటు చేయిస్తావా, ఏ మమ్మా"

"రమ" అంది జ్యోతి అందిస్తూ.

"ఏమమ్మా, రమా. మీఆయన ఇప్పటికే గుని కాడు. అయినా వాడి ఇష్టంతో నాకేమీ నిమిత్తం లేదనుకో."

"నీ డబ్బుతో నీకు తిండి పెట్టటానికి నా కభ్యంతర మేమి టోయ్. చేసేది రమకనుక రమని అడగటమే సమంజసంలే."

రమ సిగ్గుగా నవ్వింది.

"మాజ్యోతి కూడా పని చెయ్యటానికి సంకోచించదులే."

అంతా నవ్వారు. రమ, జ్యోతి వంటపనిమీద లోపలికి వెళ్లిపోయారు. శ్రీధరరావు మళ్లీ తన ఉపన్యాసం ప్రారంభించాడు. "కానీలే, ఇంకో గంటసేపు ఎలాగో ఓపికపడతాలే." అన్నాడు ప్రకాశరావు.

భోజనా లయిపోయాయి. ప్రకాశరావు, జ్యోతీ సెలవు తీసుకున్నారు. శ్రీధరరావు తీరిగ్గా పడుకున్నాడు.

"మీ దారిద్ర్యంగురించి ఉపన్యాసం ఇవ్వటానికి జ్యోతి ఉన్నప్పుడే సమయం దొరికింది కాబోలు." కోపంగా అంది రమ, ఇందాక తనకి జరిగిన పరాభవాల నెమరు వేసుకుంటూ.

"జ్యోతి వింటుందనే ఊహ పోలేదు నాకు."

"అయినా ప్రతివాళ్లతో ఎందుకీ గొడవ? ఊరికే రభసపడి నలుగురి నోళ్ళలో పడితే ఒరిగేదేమిటి?"

"లక్షసార్లు చెప్పాను. దారిద్ర్యం పాపం కాదు; దుర్గుణం అంతకంటె కాదని. నువ్వు వినిపించుకోవు కదా ఖర్మం."

"అసంతృప్తిపడితే దానికి తగిన విరుగుడు చూడాలి గాని, రభసపడటం అనవసరం. వాళ్లకీ వీళ్లకీ మేం ఇలా బతుకుతున్నాం అని ప్రదర్శించుకోటం ఎందుకంట"

"నీవాదన నీది, నావాదన నాది. నువ్వు నేను చెప్పే దాన్నర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నించవు. నేను ధనికసమాజం చేసిన జోగిని అని ఎలుగెత్తి అరిస్తేకాని నాకు తృప్తిలేదు. ఈ ఆర్థికవ్యవస్థ మారాలంటే, గుప్పుచప్పుగా మనఖర్మ యింతేలే అని సరిపెట్టుకుంటే ఎలా మారుతుంది?"

"అది సరే లెండి. దారిద్ర్యం ఎక్కడపడితే అక్కడే ఉందని అందరికీ తెలుసు. దాన్ని తెలియబరచటానికి ప్రయత్నించటం అనవసరం. కాగా, పరిస్థితులు చక్కబరచటానికి తగిన కృషి— ఇప్పుడు కావలసింది." శ్రీధరరావు మాట్లాడలేదు.

"ఓ విషయం మీతో చెప్పాలని చాలా రోజుల్నించీ అనుకుంటున్నాను."

"ఏమి టది?"

"దారిద్ర్యం పెట్టిన పరీక్షకి మనం ఆగలేక పోతున్నామేమో ననిపిస్తుంది నాకు ఒక్కొక్కప్పుడు."

"మనం కాదు, నువ్వు. నేనా సంగతి నీ కిదివరకే చెప్పాను."

"జ్యోతి కూడా మాటలసందర్భంలో ఈ అభిప్రాయం వొచ్చేట్టే అంది. మొదట్లో ఈ దారిద్ర్యం భరించటం దుస్సహం అనుకుందట. కాని అది రాను రాను, ప్రతివిషయాన్నీ నిర్లక్ష్యంగా చూడటం మొదలు పెట్టిందట. ఒక్కొక్కపూట పస్తుకూడా ఉండేవాళ్లుట వాళ్లు. కాని అది ఏమీ తోణికేదికాదుట. అది ఓ లెక్కలోని విషయం కానట్టుగా ఉండేదిట. రానురాను దానికి ఓ విధమైన ధైర్యం స్థైర్యం, దారిద్ర్యమంటే నిర్భయం కలిగాయంటుంది."

"సరేలే, ఇహ పడుకో," అన్నాడు శ్రీధరరావు ముఖం చిట్లించుకుని.

ఆ రాత్రంతా రమకి ఏవేవో ఆలోచనలొచ్చాయి. ఆమెకి లోకంలోని ధనవంతు లందరిమీదా చెప్పలేనంత కోపం వొచ్చింది. అసలు ఈ డబ్బనేది కొంతమందిదగ్గిరే ఎందుకు కుప్పలుగా పడి ఉండాలి? ప్రభుత్వం బీదవాళ్లందరికీ ఎందుకు ధనసహాయం చెయ్యకూడదు? అసలు బీదవాళ్లు అనే

వాళ్లు ఎలా ఏర్పడ్డారు ? ఇలాంటి ప్రశ్నలు వేసుకుంటూ వాటికి సమాధానాలు చెప్పుకుంటూ ఆమె నిద్రని దూరం చేసుకుంది. ఈ ఆలోచనల్లో ఆమెకి హఠాత్తుగా ఓ ఆశ కలిగింది. తమకికూడా జ్యోతి, ప్రకాశరావులకి మల్లే ఏ లాటరీలోనో ఓలక్ష, పోనీ యాభై వేలు, కనీసం పాతికవే లైనా వొస్తే...

కుట్టుయంత్రం చప్పుడుకి రమ పక్కనించి లేచింది కళ్లు నులుముకుంటూ. బారెడు పొద్దెక్కింది. బర్రున ధ్వనిచేస్తూ తిరిగే ఆ మిషన్‌చక్రం వైపూ, శ్రీధరరావువైపూ చూసి ఓ నిట్టూర్పు విడిచిందామె.

"సూర్యారావు వొచ్చాడు, లే, ఇంకా నిద్రేమిటి ?"

రమ గబుక్కున లేచి ద్వారంవైపు చూసింది. ఎవరూ కనపడలేదు.

"ఏరీ, ఎవరూ లేరే ?"

"ఇక్కడికి వొచ్చాడని ఎవరన్నారు ?"

"మరెక్కడికి, అసలు సూర్యారావెవరు ?"

"సూర్యభగవానుడు. గడియారాలు కొనుక్కోలేని మనబోటి వాళ్లకి టైము చెప్పే మహానుభావుడు."

రమ మొదట నవ్వింది. కాని శ్రీధరరావుఅన్న చివరిమాటలు ఆమెకి మళ్లీ తన దారిద్ర్యం జ్ఞప్తికి తేగా, ఆమెనవ్వు అంతలోనే అంతరించింది.

శ్రీధరరావు ఆమెవైపు నవ్వుతూ ఓసారి చూసి మళ్లీ తనపనిలో నిమగ్నుడయాడు.

"పొద్దున్నే ఈపాడుమోత మొదలు పెట్టారేమిటి?"

"రెక్కలాడితేనే డొక్కలాడటం."

శ్రీధరరావు టైలర్‌వృత్తిలో ప్రవేశించటం కొంచెం చిత్రమైన సంగతే. చిన్నప్పుడు వాళ్ల ఊళ్లో కొంతమంది చేరి, నేర్చుకునేవాళ్లందరికి ఉచితంగా కొన్ని చేతిపనులు నేర్పారు. ఉత్సాహం కొద్దీ శ్రీధరరావు రాట్నం వొడకటం, బట్ట నేయటం, మిషన్ కుట్టుపని, వడ్రంగంలాంటి గృహపరిశ్రమలు కొన్ని నేర్చుకున్నాడు. ఆర్థికపరిస్థితులవల్ల అతనికి స్కూల్ ఫైనల్ చదువుతూ మధ్యలోనే మానేసి స్వయంకృషివల్ల తిండి సంపాదించుకోవలసిన అగత్యంకలిగింది. ఆ ఊరు విడిచేసి పక్కన ఉన్న బస్తీలో చేరి ఉద్యోగం కోసం ప్రయత్నించాడు. కాని ఏమీ దొరక్కపోవటంవల్ల ట్యూషన్‌లు చెప్పి పొట్ట పోసుకోసాగాడు. ఆ సమయంలోనే అతనికి వివాహమైంది. ట్యూషన్‌లవల్ల వొచ్చేడబ్బు ఒక్కడికే సరిగా సరిపోయేదికాదు. ఈ స్థితిలో అతనికి అదృష్టంవల్ల ఓ లాటరీలో కుట్టుమిషన్ వొచ్చింది. లాటరీలు వేయటం అతనికి అలవాటు లేకపోయినా అతను చదువుచెప్పే ఓ కుర్రవాడి తండ్రి ఈ లాటరీ నిర్వహించటంవల్ల అతను బలవంతంచేసి శ్రీధరరావుకి ఓ టిక్కట్టు అంటగట్టాడు. కుట్టుమిషన్ అమ్మేసి ఆ డబ్బుతో కొన్నాళ్లు హాయిగా గడిపేద్దామని అతను మొదట అనుకున్నాడు. కాని మళ్లీ అభిప్రాయం మార్చుకుని టైలర్‌వృత్తి సాగించాడు. ఆ ఊళ్ళోనే ఉన్న ఓ రెడీమెడ్ డ్రెస్ షాప్‌లో ఆర్డర్లు తీసుకునేవాడు. ఆ ఆర్డర్లే అతనికి పూర్తిపని కలిగించటంవల్ల మరోచోటికి ఆర్డర్లకోసం వెతుక్కోవలసిన అవసరం కలగలేదతనికి.

శ్రీధరరావు చదివింది స్కూల్ ఫైనలే అయినా, లైబ్రరీలో చాలా పుస్తకాలు చదివి మంచి విజ్ఞానం సంపాదించుకున్నాడు. అతనికి తనచుట్టూ ఉన్న వాతావరణంవల్ల తీవ్రమైన అసంతృప్తి కలిగింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆలోచిస్తూ, ఈ టైలర్‌వృత్తి వల్ల తనకి ఓ విధమైన మానసికతృప్తి కలుగుతున్నదని అనుమానించేవాడు ; ఏదో కసి తీరుతున్నట్లుగా భావించేవాడు.

ప్రకాశరావు వొచ్చి వెళ్ళి నాలుగు రోజులైంది. ఐదోరోజు అతనిదగ్గరనుంచి శ్రీధరరావుకో ఉత్తరం వొచ్చింది.

"శ్రీధర్, ఈ ఉత్తరంతో పాటు అయిదువేలకి ఓ డ్రాఫ్టు పంపుతున్నాను. నీ కెలాగో రెడీమేడ్ డ్రెస్‌వ్యాపారంలో అనుభవం ఉందిగనుక, ఈ డబ్బుతో ఓ కొట్టు తెరవొచ్చు. ఓ అరడజను కుట్టుమిషన్‌లకి ఆర్డరిచ్చాను. అవి సరాసరి నీ అడ్రసుకే

వొస్తాయి. స్వంతంగా కుట్టించి అమ్మితే మంచిలాభం ఉండొచ్చు. నా కెలాగా హోల్ సేల్ బట్టలషాపు ఉందాయె. నీకు ఆరేట్లకే వాటిని పంపుతాను. నువ్వు సమర్థంగా నిర్వహించగల వని నాకు నమ్మకం ఉంది. వెంటనే పని మొదలుపెట్టు—నీ, ప్రకాశ రావు."

ఆ ఉత్తరం చదివి శ్రీధరరావు హుషారుగా రమమీదికి విసిరేశాడు. ఆమె ఉలిక్కిపడి, తిప్పుతూన్న రాట్నంచక్రం వొదిలి వెనక్కి తిరిగి చూసింది.

"ఆ ఉత్తరం చదువు. ఇంకా రాట్న మెందుకు? ఆమూల పారెయ్యొచ్చు."

రమ ఉత్తరం చదివింది. ఆమెకి సంతోషంగానే ఉన్నా, తనస్నేహితురాలిదగ్గిర్నుంచి తీసుకోటం తనహోదాకి భంగం అని కొంచెం సిగ్గుపడ్డది.

"జ్యోతి ఇటువంటి పనేదో చేస్తుందని అనుకుంటూనే ఉన్నా. ఇంతకీ ఏంచేస్తారు ఈ డ్రాఫ్టు"?

"బ్యాంకుకి తీసుకెళ్లి మారుస్తాను. ఏం చేసేదేమిటి?"

"ధర్మం తీసుకోటం, మన కేమంత ఘనం?"

"ధనవంతుడు డబ్బిస్తే అది ధర్మం కాదు. తను చేసిన దోపిడీలోంచి కొంత మళ్లీ తిరిగివ్వటం మాత్రమే."

"ప్రకాశరావు ఎవరిదగ్గిర్నుంచి దోపిడీ చేశాడు?"

"డబ్బు కూడబెట్టినవాడు దోపిడిగాడే. ఎలా కూడబెట్టినా సరే."

ఇహ కాలం వృథాచెయ్యకుండా వెంటనే లేచి ఉత్తరీయం తీసుకుని బ్యాంకువైపు హుటాహుటిగా వెళ్లాడు శ్రీధరరావు.

ఒక్కొక్కటిగా నాలుగేళ్లు గడిచిపోయాయి. శ్రీధరరావుకి ఇప్పుడు పెద్ద డ్రెస్ మాన్యుఫాక్చరింగ్ కంపెనీ ఉంది. దానికి రాజధాని అంతటా బ్రాంచీలు ఉన్నాయి. ఇప్పుడు శ్రీధరరావు ఉంటున్నది ఓ పెద్ద మేడలో. అతని కింద ఎంతోమంది పనివాళ్లున్నారు. అత నీ స్థితికి రావటానికి ప్రకాశరావు చాలా సహాయం చేశాడు. రొక్కరూపంగా పదిహేను వేల రూపాయలు అతనికి శ్రీధరరావు బాకీ ఉన్నాడు. తిరిగి ఇస్తానంటే "ఇప్పుడేం తొందరలే, ఉంచు" అనేవాడు ప్రకాశరావు.

ఈ నాలుగేళ్ళలో ప్రకాశరావు, జ్యోతీ శ్రీధరరావుఇంటికి నాలుగైదుసార్లు వొచ్చి వెళ్లారు. రమకి ఇప్పుడు ఇద్దరు పిల్లలు. ఒక మగపిల్లవాడు, ఒక ఆడపిల్ల; జ్యోతికి ఒక మగపిల్లవాడు.

దసరాపండక్కి వొచ్చి రెండు రోజులుండి పొమ్మని రమ ఉత్తరం రాస్తే, జ్యోతి ప్రకాశరావు వొచ్చారు

ఆరోజు బజారుకి ఏవో కొంటానికి వెడదామని ముస్తాబవుతూ తన ఆభరణాలు, చీరలు జ్యోతికి చూపించడం మొదలుపెట్టింది రమ.

"ఈ సిల్కుచీర చూశావా జ్యోతీ, ఎంత బావుందో! ఇది ఎంత చేస్తుందో చెప్పు చూద్దాం."

"ఎందుకు రమా, ఇంతింత ఖరీదులు పెట్టి ఇటువంటి చీరలు కొన్నావు? అనవసరపు ఖర్చు కదూ?"

"నీ కొక్కడా ఆయనకి పట్టిన పిచ్చే పట్టినట్టుంది. వా రంతేలే, ఏది కొందామన్నా, ఎందుకు! డబ్బు దండగ, అనటమే గాని, ముచ్చటగా ఫలానిది కొందామా అని అడగటంలేదు గదా!"

జ్యోతి నిశ్చలంగా రమవైపు చూసింది. జ్యోతి దగ్గిరినుంచి ఉత్సాహకరమైన నవ్వుగాని, సమాధానం గాని రాకపోవటంవల్ల రమ కొంచెం నిరుత్సాహపడ్డది.

"నీతో ఓ విషయం చెప్పాలి రమా. నాకు ఇటువంటి చీరలు కట్టుకోటమంటే తగని భయం."

"భయ మెందుకు?" వింతగా చూసింది రమ.

"ఇవి కట్టుకుంటే నాకు ఏదో తప్పు చేస్తున్నట్టుగా ఉంటుంది."

రమకి కొంచెం విసుగు పుట్టింది. "అయినా, అర్హత ఉండొద్దూ కట్టుకోటానికి, పుట్టుకతో రావాలి గాని..." అనే ఊహ రమ మనస్సుకి తట్టింది.

కాని జ్యోతినిగురించి అటువంటి చెడ్డ ఊహ తనకి కలిగినందుకు తరవాత సిగ్గుపడ్డది.

"ఓ సారి నేను పట్టుచీర కట్టుకుని బజారుకి వెళ్లివచ్చి బద్ధకంతో దానితోనే పడుకున్నాను. ఆరాత్రి నాకు ఓ పీడకల వొచ్చింది. ఎంత భయంకరంగా ఉందనుకున్నావు!"

రమ నిరుత్సాహంగానే వింటున్నది.

"కలలో ఎన్నో వేల పురుగులు కనపించాయి. ఎంత వికృతంగా ఉన్నాయనుకున్నావు! తలుచుకుంటే ఇప్పటికీ భయమేస్తోంది. తరవాత ఆ పురుగులు మనిషితలకాయల్లా మారాయి. అవి నావైపు ఉరిమిచూస్తూ కటువుగా, గట్టిగా అరవటం సాగించాయి."

"ఏమని?" రమ, కొంత భీతితో ముడుచుకొని, ప్రశ్నించింది.

"'నీకు సిగ్గు లేదా? నీ సౌఖ్యంకోసం, నీ ఆనందంకోసం, నీ స్వార్థంకోసం మేం కష్టించి ఉత్పత్తి చేసినపట్టును దొంగిలించటానికి, కాదు, బందిపోటు వెయ్యటానికి—నీకు చేతు లెలా వొచ్చాయి. మా సమాధుల మీదనే నీ భవనం నిర్మించుకుంటే గాని నీకు తృప్తి లేదా? నువ్వు సిల్కుచీర కట్టుకుని కులకాలంటే మాబోటివాళ్లు ఎంతమంది నశించాలో నీకు తెలియదా, నీకు హృదయం లేదా, ఛీ' ఇలా."

రమమనస్సు కదలబారింది. ఆమె ఆ సిల్కుచీరలన్నీ మడిచి మళ్లీ పెట్టెలో పెట్టేసింది. సాదా చీర తీసి కట్టుకుని జ్యోతితోసహా బజారుకు వెళ్లింది. ఇద్దరూ ఓ నగలకొట్లోకి వెళ్లారు. కొన్ని ఉంగరాలు పరీక్షించింది రమ.

"ఈ ఉంగరాలు బావుండలేదు. ఇంకా రకాలుంటే చూపించండి."

నగలకొట్టువర్తకుడు ఇంకా కొన్ని నమూనాలు చూపించాడు. రమకి అవేవీ నచ్చలేదు. ఆమె దృష్టి అద్దాలలోంచి మెరుస్తున్న ఓ ఉంగరాల సమూహంమీద పడ్డది.

"అవి తియ్యండి."

నగలవర్తకుడు ఓ చిన్న నవ్వు నవ్వి అన్నాడు.

"అబ్బో! అవి చాలా ఖరీదువి లెండి, అవి మీరెక్కడ కొనగలరు."

రమకి అభిమానం ముంచుకొచ్చింది. అతని మాటలు ఆమెకి ఎంతో అవమానకరంగా, హేళనగా తోచాయి.

"అవే కావాలి, తియ్యండి." దృఢంగా, గర్వంగా అంది ఆమె. నగలవర్తకుడు ఆమెవైపు ఓ సారి ఆశ్చర్యంగా చూసి ఆమెకోరిన ఉంగరాలు తీసి చూపించాడు. రమ వాటిలోంచి ఓ ఉంగరం ఏరి ఖరీదడిగింది.

"పదిహేను వందలు."

రమకి ముచ్చెమటలు పోశాయి. శ్రీధరరావు ఏమంటాడో? అయినా ఇప్పుడు వెనక్కి తగ్గటంకంటె ఆత్మహత్యచేసుకోటం నయం అనుకుం దామె. ఆ వర్తకుడి నడిగి ఓ కాగితం, కలం తీసుకుని శ్రీధరరావుకి ఉత్తరం రాసింది ఓ పదిహేనువందలకి చెక్కు పంపమని.

"మీ గుమాస్తాచేత ఈ అడ్రసుకు ఈ కాగితం పంపండి కాస్త. చెక్కు వొస్తుంది.'

అడ్రసు చదివి నగలవర్తకుడు కొంచెం పశ్చాత్తాపపడ్డట్టు ముఖంపెట్టి అన్నాడు.

"మీరు శ్రీధరరావుగారి తాలూకా? ఎవరో అనుకున్నాను. క్షమించండి. ఇదిగో ఉంగరం తీసుకువెళ్లండి. మా గుమాస్తాని మీతో పంపుతాను. దయచేసి చెక్కు ఇప్పించండి."

ఈమాటలు విని రమ కాస్త సర్దుకుంది. ఇందాకటి అవమానం కొంచెం తీరినట్టు ఆమె తలచింది. అయినా, అసలు ఇదంతా జ్యోతివల్లే జరిగింది. అది అడ్డుపెట్టకపోతే తను శుభ్రంగా సిల్కుచీర కట్టుకుని వొచ్చేది. అప్పుడు వర్తకుడు తనని చూసి అలా

అనగలిగే వాడా? జ్యోతిమీద ఓ క్షణం రమకి కొంచెం కోపం తోబాటు ఏహ్యాం కూడా కలిగింది. కాని మరుక్షణమే తన భావాలకి ఆమె పశ్చాత్తాపపడ్డది. మొదటినించీ చివరదాకా జ్యోతి ఈ వ్యవహారం చూస్తూనే ఉన్నదికాని ఏమీ మాట్లాడలేదు; అలాంటి పరిస్థితిలో తను ఏమి మాట్లాడినా విలువ ఉండదని ఆమె గ్రహించింది.

ఇంటికి వెళ్ళే దారిలో కూడా జ్యోతి, అంత విలువైన ఉంగరం ఎందుకు కొన్నావని రమని అడగలేదు. కాని రమ, జ్యోతి అలా తప్పకుండా అడుగుతుందని అనుకుంది. అలా అడిగిఉంటే రమకి ఓవిధమైన సంతుష్టి కలిగిఉండేది.

ఇంటికి వెళ్ళేప్పటికి శ్రీధరరావు ఎక్కడికో బయలుదేరబోతున్నాడు. సంకోచిస్తూనే రమ అతనికి ఉంగరం చూపించి పదిహేనువందలకి చెక్కు రాసివ్వమని మెల్లిగా అడిగింది. ఖరీదు వినేసరికి శ్రీధరరావు ఉలిక్కిపడ్డాడు.

"పదిహేను వందలా? నీ కేమైనా మతి పోతోందా ఏమిటి రమా?"

రమ, జ్యోతి ఈ మాటలువింటూం దేమో నని భయపడుతూ వెనక్కి తిరిగి చూసింది. కాని జ్యోతి అక్కడ లేకపోవటంవల్ల తన గదిలోకి పోయివుంటుందని ఊహించి స్థిమితపడి, అంది.

"ముందు ఆ చెక్కు రాసి ఇచ్చి అతనిని పంపించెయ్యండి. ఎందుకు కొనవలసి వచ్చిందో తరవాత చెబుతాను."

శ్రీధరరావు బయటికి ఏమీ అనలేక చెక్కు రాసిచ్చి ఆ గుమాస్తాని పంపేశాడు.

"అయినా నీకు మరీ అతిశయం ఎక్కువైంది రమా." కోపంగా అన్నా డతను. రమకి కళ్లనీళ్ల పర్యంతం అయింది.

"నీకు రోజురోజుకీ పీనాసితనం ఎక్కువైపోతోంది. ఏది కొన్నా ఇంతే. ఎందుకు డబ్బు వుండి, ఉపయోగపడకపోయిం తరవాత!"

"ఇటువంటి ఖర్చు లన్నీ చేస్తే మనం మళ్లీ మొదటి స్థితికే వొస్తాం." పూర్వపు దారిద్ర్యం తలపుకొచ్చి శ్రీధరరావు భుజాలు ఎగరవేశాడు. ఇప్పుడు ఆరోజులు జ్ఞాపకం వొస్తే అతనికి ఎందుకో చెడ్డ భయంగా ఉంటుంది. మళ్లీ ఆ నరకంలో పడితే సహించటం దుస్సాధ్యం అనుకుంటా డతను.

అనవసరపు ఖర్చుల్నిగురించి రమకీ, శ్రీధరరావుకీ చాలాసార్లు వాగ్వాదం జరిగింది. రమ కారు కొనాలని చాలా రోజులనించి పంతం పట్టింది. అతనికిమాత్రం ఈ ఖర్చు ఇష్టంలేదు. ఇప్పు డతని మన స్తత్వం, బ్యాంకులో అకౌంటు పెరుగుతూ ఉండాలిసిందే గాని తగ్గరాదనీ, తగ్గటం మొదలుపెడితే, త్వరలోనే సున్నా చేరుకుంటుందని. అదిగాక ఇప్పు డతనికి వారసు లున్నారు. తనని తన తండ్రి చేసినట్టుకాక, వాళ్లకి తను కాస్తో కూస్తో నిలవచేసి చూపించాలి!

ఇటువంటి మన స్తత్వం బలపడ్డంచేత, శ్రీధరరావు తను బీదవాడుగా ఉన్నప్పుడు ధనవంతులను గురించి రూపొందించుకున్న అభిప్రాయాలను మార్చుకోక తప్పలేదు. పనివాళ్లపట్లకూడా అతను తన ఉద్దేశాలు మార్చుకున్నాడు.

రమ వెళ్ళిపోగానే ప్రకాశరావు వొచ్చి బాతాఖానీ వేశాడు శ్రీధరరావుతో. మాటల సందర్భంలో అన్నాడు ప్రకాశరావు,

"మీ పనివాళ్లకి ఎంతెంత వాటా లిస్తున్నావేమిటి లాభాల్లో?"

"వాటా లేమిటి? జీతాలే."

"అయితే బోనస్ ఇస్తున్నావు గావును."

"ఉఁహుఁ."

ప్రకాశరావు ఆశ్చర్యంగా చూశాడు శ్రీధర్ వైపు.

"అయితే..."

ఏమిటన్నట్టు తలెత్తి చూశాడు శ్రీధరరావు.

"లాభాలు బాగానే వొస్తున్నాయి కదూ?"

"ఆఁ. నేను వాళ్లకి జీతాలుకూడా బాగానే ఇస్తున్నాను."

"మిగతా దంతా స్వంతానికి తీసుకుంటున్నావు."

"అవును. అందులో తప్పేముంది."

"నువ్విలా మాట్లాడడం ఆశ్చర్యంగా ఉంది. నీకు లాభాలు రావటానికి కారణం ఎవరో నీకు తెలియదని ఎలా నమ్మగలను."

"థియరీ వొదిలెయ్యి. ఇప్పుడు ప్రాక్టికల్‌లో పడ్డాము."

"డబ్బు కూడబెడుతున్నావా? నువ్వు, సరిగా నేననుకున్నట్టుగానే ప్రవర్తిస్తున్నావు శ్రీధర్."

"నువ్వు వాటాలు ఇస్తున్నావు కాబోలు."

"ఆఁ, కష్టపడి పనిచేసేవాళ్లందరికీ నా కంపెనీలో వాటా లున్నాయి."

"అర్థణా వాటాలూ అణా వాటాలూ పేరు కోసం. హ్హ,హ, అంతేనా?"

"నాది ఒక్కడిదే అణా వాటా. మిగతాదంతా పంచుకుంటారు". శ్రీధరరావు కొంచెం ఆశ్చర్యంగా చూశాడు.

"నీ కసలు లాభా లెందుకురా? మూడులక్షల మూలధనం ఉన్నవాడివి."

"ఇప్పుడంత లేదు. సరేగాని ఇహనించీ శ్రద్ధగా పనిచేసేవాళ్ళకి వాటా లియ్యి. నేను కొన్ని బాధాకరమైన సంగతులు విన్నాను మీ పనివాళ్లదగ్గర్నించి. కాని అంతగా నమ్మలేకపోయాను."

"వెధవలు. చాటుమాటుఏడుపు లెందుకు? నాతో చెప్పరాదూ? అందుకే వాళ్ళని చూస్తే నాకు మంట."

ప్రకాశరావు నిశ్చలంగా చూశాడు శ్రీధరరావు వైపు. అతని కళ్ళలో బాధ ద్యోతకమైంది.

"నువ్వు నాకు పదిహేనువేలు బాకీ ఉన్నావు. జ్ఞాపకం ఉందా?"

శ్రీధర్ నమ్మకం లేని కళ్లతో చూశాడు ప్రకాశరావువైపు. ఈ మాటలు అంటున్నది ప్రకాశరావే!

"అవును."

"ఇస్తావా?"

"ఎందు కియ్యను?" శ్రీధర్ కోపంతో అన్నాడు. తను ఇదివరకు ఇవ్వబోతే వొద్దని ఇప్పుడు ఇలా అకస్మాత్తుగా అడగటంలో అర్థ మేమిటి?

"చెక్కు రాసియ్యి." వ్యవహారధోరణిలో మాట్లాడాడు ప్రకాశరావు.

"నేను వాటాలు పనివాళ్ళకి ఇవ్వలేదని నీకు కోపం, అంతేనా?"

"అవును."

"అంటే, నాకంటే నీకు పనివాళ్లే ఎక్కువన్న మాట."

"కావొచ్చు" ప్రకాశరావు స్థిరంగా అన్నాడు. "నా డబ్బు అనర్హుడికి ఉపయోగపడటం నా అభిమతం కాదు. అది ఏ ఒక్కడికోసమో పిల్లలు పెట్టి వాడి ఖజానాలో శాశ్వతంగా బంధించబడాలని నేనుకోరను. అన్నింటికంటె ముఖ్యం నా డబ్బువల్ల ఎవరికీ అపకారం జరగటం నేను సహించలేని విషయం."

ఈ ఉపన్యాసం విన్న శ్రీధర్‌కి ఎక్కడలేని కోపం వొచ్చింది. గభాలున డ్రాయరులోంచి చెక్కు పుస్తకం తీసి పదిహేనువేలకి ప్రకాశరావుపేర చెక్కు రాసి అతనికిచ్చి కోపంగా అన్నాడు.

"నాకంటే నీకు వాళ్లే ఎక్కువైతే నువ్వు పోయి వాళ్లదగ్గిరే ఉండొచ్చు."

ప్రకాశరావు చెక్కు మడిచి జేబులో పెట్టుకున్నాడు, కాని కదలలేదు.

"తమరు ఇంకా దయచెయ్యరేం?"

"ఎక్కడికి? నేను ఇక్కడ ఇంకా రెండు రోజు లుండాలి."

"హోటల్లో ఉండు కావాలంటే. ఇహ నువ్వు నీ మొహం నాకు చూపించక్కర్లేదు."

"ఈ ఊళ్ళో నీ కొంప ఉండగా హోటలుతిండి ఏంఖర్మం? నువ్వు ఏడ్చినా, మొత్తుకున్నా మనపీఠం ఇక్కడే."

ప్రకాశరావు తాపీగా సిగరెట్టు వెలిగించాడు.

"వెళ్లి భోజనం రెడీ అయిందేమో కనుక్కో, ఏ సినిమాకైనా పోదాం."

శ్రీధర్ ప్రకాశరావువైపు రెప్పవాల్చకుండా చూశాడు. తన దుడుకుతనానికి అతనికి పశ్చాత్తాపం కలిగింది.

"నన్ను క్షమించు ప్రకాశ్. అనవసరంగా తొందర పడ్డాను."

"ఏడిచావులే పోరా, తిండి అయిందేమో కనుక్కో, వెధవగొడవ చెయ్యక." పొగ ఉఫ్ఫుమని ఊదుతూ అన్నాడు ప్రకాశరావు.

భోజనాలు పెందరాళే ముగించుకుని సినిమాకి బయలుదేరారు అంతా. రమ, ఇందాక తనకి కలిగిన అనుభవం జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని మళ్లీ అటువంటి అవమానం జరగకుండా ముందు జాగ్రత్తగా విలవైన దుస్తులు, ఆభరణాలు ధరించింది. అందరికీ శ్రీధరరావే టికట్లు తెచ్చాడు.

మొదటి తరగతిలో కూర్చున్న రమకి తన ముందున్న జనసమూహం చూసి ఓవిధమైన గర్వం కలిగింది. వాళ్లందరికన్నా తను గొప్పది; వాళ్ల అంతస్తు కన్నా తన అంతస్తు ఔన్నత్యం గలది. అంతమంది జనం పొందలేనిది ఏదో తను పొందగలిగిందని రమకి ఒకరకమైన సంతృప్తి గలిగి, హాలంతా గర్వం ఉట్టిపడే కళ్లతో కలయచూడసాగింది. జ్యోతి ఆమెవాలకం కనిపెడుతూనే ఉంది. ఇంతలో ఎవరో కొందరు స్త్రీలు వొచ్చి రమప్రక్కనే కూర్చుంటూ ఆమెని చూసి పలకరించారు. వాళ్లు ధరించిన దుస్తుల్ని బట్టి చాలా గొప్పవాళ్లని తేటతెల్లమౌతుంది. సంభాషణ సాగింది. వాళ్లమాటల్లో ఆస్త్రీలు తనకంటె ఆర్థికంగా చాలా ఎక్కువవాళ్లని గ్రహించవలసిరావటంవల్ల రమకి కొంచెం కష్టం వేసింది. అయితే, ఆమె తన శక్తివంచన లేకుండా ఆ స్త్రీలకంటె తనే ధనికురాలని నచ్చచెప్పటానికి ప్రయత్నించింది. తనకి ఎంత గొప్పవాళ్లతో పరిచయం ఉన్నదీ, తనకి డబ్బంటే ఎంత నిర్లక్ష్యం ఉన్నదీ మొదలైన విషయాలు వాళ్లు నమ్మేట్లు చెప్పటానికి, పాపం చాలా శ్రమపడ్డది. ఈ ప్రయత్నంలో ఆమె అనుకోకుండా ఓ పొరపాటు చేసింది. రమపక్కన కూచున్న జ్యోతిని చూసి ఆ స్త్రీలలో ఒకామె ఎవరని ప్రశ్నించగా, అతిసామాన్యమైన దుస్తుల్లో ఉన్న జ్యోతిని తన స్నేహితురాల్నిగా ఒప్పుకోటానికి రమకి కొంచెం తటపటాయించవలసివచ్చింది.

"మా ఇంటిదగ్గిర ఉండే ఆమే లెండి.—"

ఈమాటలు ఆమె నోటినుంచి వొచ్చీరాగానే, రమకి తనమీద ఓవిధమైన కోపం వొచ్చింది. అంతకంటే కూడా, ఈమాటలు తను నెమ్మదిగానే అన్నా, జ్యోతి విన్నదేమో, వింటే ఏమనుకుంటుందో ననే భీతి ఆమెని బాధించింది. "...అంటే, మాఇంట్లోనే ప్రస్తుతం ఉంటోంది. నా స్నేహితురాలే." చివరిమాటలు అని రమ కొంచెం సిగ్గుపడ్డది. ఒక క్షణం ఆమెకి జ్యోతిమీద కోపంకూడా వొచ్చింది. "అయినా, ఈజ్యోతికి మరీ, ఎక్కడ ఎలా మసులుకోవాలో తెలియకపోతే ఎలా. తన హోదాకి తగ్గట్టుగా ఆమె ప్రవర్తించవొద్దూ! ఏమిటో పిచ్చిఊహలు, మూఢ నమ్మకాలు. కాలానికి తగ్గట్టుగా ప్రవర్తించాలి గాని..." అని రమ జ్యోతిమీద తనలో తాను విసుక్కుంది. అయితే, ఒక నిమిషం తర్వాత తన మాటలు జ్యోతి విన్నదేమో, తను తటపటాయించి మాట్లాడటం విని ఆమె తననిగురించి ఏమనుకుందో ననే ఆందోళన రమకి ఎక్కువైంది. ఆమెకి జ్యోతిముఖం చూడటానికి చిన్నతనం కూడా వేసింది.

కాని జ్యోతి ఈ ప్రసక్తి అసలు తీసుకురాలేదు సినిమానుంచి బయటికి వొచ్చింతరవాత కూడా. రమ మాటలు ఆమె విన్నది కాని మనసులో కష్టపడటానికి మారుగా ఆమె విషాదంగా ఓ చిరునవ్వు నవ్వింది. తరవాత తను రమఇంట్లో ఉన్న రెండురోజుల్లో కూడా ఆమె ఈవిషయం గురించి మర్మంగా గాని బహిరంగంగా గాని రమతో ఏమీ అనలేదు. అంచేత తనమాటలు జ్యోతికి వినపడలేదని రమ సులభంగా అర్థం చేసుకుంది. ఆమెకి హృదయం తేలికపడ్డది. తనంత తానే ఈ ప్రసక్తి తెచ్చి జ్యోతిని క్షమించమని అడుగుదామని ఆమె మొదట అనుకుందిగాని, తరవాత అలా చేయటంలో గల తెలివితక్కువతనం

ఆమె గ్రహించింది. జ్యోతి అసలు తను అన్నది వినని పక్షంలో అనవసరంగా ఆమెకి ఈ విషయం చెప్పి ఆమె మనసుకి కష్టం తనంతట తాను కలిగించట మవుతుందేమో నని ఆమె సంకోచించింది.

జ్యోతి, ప్రకాశరావులు మద్రాసు వెళ్లిపోయారు. క్రమంగా ఓ నెలరోజులు గడిచిపోయాయి. రమబలవంతంవల్ల శ్రీధరరావు ఓ మోటారుకారు కొన్నాడు. ఈ విషయం రమ ఎంతో ఆనందంతో జ్యోతికి తెలియజేసింది. తిరుగుటపాలో జ్యోతి ఉత్తరం రాసింది రమకి.

"రమా!

(నిన్ను ఎప్పుడూ నేను 'రమా' అనే సంభోధిస్తాను. నువ్వు నా కెంత సన్నిహితురాలవో మాటల్లో చెప్పలేను గనక.) మీరు కారు కొన్నారని విని సంతోషించాను.

ఈమధ్య నాకు వొంట్లో అంత బాగా ఉండటం లేదు. రాత్రిళ్లు ఏమిటో పిచ్చి కలలు వొస్తున్నాయి. ఈకలల్ని తలుచుకుంటుంటే నాకేమిటో మనసులో అశాంతి ఎక్కువౌతోంది. కలలకి అర్థం లేదని తోసెయ్యటం తెలివైన పనికాదని నా నమ్మకం. నీకంటే నా కెవ్వరూ స్నేహితులు లేరు కనుక ఆ గోడంతా నీకు రాయాలని నాకు ఆవేదనగా ఉంది. అదిగాక నీ బుద్ధికుశలతలో నాకు ఎంతో నమ్మకం ఉంది. నువ్వు ఈకలల అర్థం నాకు చెప్పగల వనే విశ్వాసంతో నిన్ను కాస్త శ్రమపెడుతున్నాను. ఓపికతో చదువుతావు గదూ!

ఓ కల చాలా చిత్రంగా ఉంది. ముందు ఏవో చిన్నచిన్న సెలయేరులు కొండలమీంచి ప్రవహిస్తూ అన్నీ కలిసి ఓనదిలోకి ప్రవహించటం కనిపించింది. ఆనది ఎంతో ఉత్సాహంతో ఈ నీరంతా గ్రహించి మహావేగంగా పోతూ ఈనీళ్లని సముద్రంలో దాస్తున్నట్టుగా కనిపించింది. తరవాత సెలయేళ్లన్నీ ఎండిపోయినట్టు, అవి బక్కచిక్కిన మనుష్యుల పక్క ఎముకల్లోకి చర్మం చొచ్చుకుపోయి ఏర్పడిన గుంటల్లా కనిపించాయి. అన్నింటికంటే ఈ చిత్రం చూడు—ఆ ఎండిపోయిన సెలయేళ్లన్నీ నదితో ఏమిటో అంటున్నట్టుగా వినిపించింది నాకు. కలల్లో సంభవమూ, అసంభవమూ అనే మాటలకి అర్థం ఉండదుగా.

"మా నీళ్లన్ని నీ కిచ్చేశాము. ఇప్పుడు ఎండలకి మాసత్తువ పోయింది. కొండలమీంచి నీళ్లు తీసుకు రాలేకుండా ఉన్నాము. మా నుంచి తీసుకున్న నీళ్లు కొన్ని మళ్లీ మాకు ఇవ్వాలి నువ్వు."

నది వికటంగా నవ్వింది.

"నేనూ ఇంచుమించు మీకుమల్లేనే ఉంటినిగా. కనిపించటం లేదూ?

సెలయేళ్లకి కోపం వొచ్చింది.

"నీళ్లన్నీ సముద్రంలో దాచుకుని ఏవో కల్లబొల్లి కబుర్లు చెబుతావేం? దాచిన నీళ్లని తీసుకురా మళ్లీ."

నది గట్టిగా నవ్వింది.

"సముద్రంలో పొయ్యటమే గాని మళ్లీ అక్కణ్నించి నేను తీసుకురాలేను."

"తీసుకురాలేవూ?" కోపం పట్టలేక సెలయేళ్లు ఒక్కుమ్మడిగా అరిచాయి.

"ఊఁహుఁ." నది నిర్లక్ష్యంగా జలజల ముందుకు పోసాగింది.

"నీకు సిగ్గులేదా? మేం ఇచ్చినపుడు యెలా తీసుకోగలిగావు. మే మంతా తలా కాస్తా దానం చేస్తేనేగా నీ బతుకు. ఎందుకు నీ కంత గర్వం. నీకే మహా చల్లని నీ ళ్లున్నాయనేగా నీగర్వం. మాకు లేకపోటానికి నువ్వేగా కారణం. ఇందుకు నువ్వు సిగ్గుపడాలిసింది పోయి గర్వంగా ఠీవిగా గలగల ప్రవహిస్తూ నీ గొప్పతనం ప్రదర్శించుకుంటున్నావా, ఛీ."

నది ఏదో అనబోయింది గాని ఇంతలో నాకు మెళకువ వొచ్చింది.

ఏమిటో దీని అర్థం!

ఇంకో కల. నేను ఓ వనంలో తిరుగుతూ రోజూ తేనెపట్టుల్ని కొట్టి వాటిలో తేనె తాగుతూ రోజులు గడుపుతున్నానుట. కొన్నాళ్లకి నేను ఓ

అద్దంలో చూసుకుని నా అందానికి నేనే ఆశ్చర్య పోతున్నాను. ఆసమయంలో హఠాత్తుగా ఓ భీకర మైన కంఠం వినిపించింది.

"సిగ్గు లేదా ?"

నేను బిత్తరగా చూశాను. ఎవరూ కనపడలేదు. కాని మళ్లీ ఆగొంతు ఇలా అరిచింది.

"దేహదార్ఢ్యం, అందం చూసుకొని మురిసి పోతున్నావు. ఎక్కడిది నీ కా బలం, యవ్వనం. చూడు. ఎన్ని జీవులు నీ మూలంగా మలమల మాడి పోతున్నయో!"

తలెత్తి చూశాను. ఎన్నో లక్షల తేనెటీగలు దీనంగా ఆకాశంలో తిరుగుతూ రొదచేస్తున్నాయి.

మరో రోజు ఇంకో తమాషా కల వొచ్చింది. నేను చూస్తూ, చూస్తూ ఉండగానే నేలమించి కొన్ని చెట్లు మొలిచి పెరిగి పెద్దవై మహావృక్షా లయినాయి. తరవాత ఆకాశం మేఘాలు కమ్మి వర్షం కురిసింది. వర్షం వెలిసింతరవాత ఆచెట్లు ఇంకా పెద్దవై విశా లంగా వ్యాపించాయి. ఆచెట్లమీంచి వొచ్చే హోరు గాలిలోంచి ఈ విధంగా మాటలు వినిపించాయి.

"భూమివల్ల పుట్టాము, భూమివల్ల పెరిగాము. భూమిమేలులోనే మామేలు ఉంది. ఓ వరుణదేవుడా' మా భూమిని ఎప్పుడూ చల్లగా ఉండేలా చేయటానికి నిన్ను మేము ఆహ్వానిస్తున్నాము."

అన్నీ ఇటువంటి కలలే రమా. వీటిభావం ఏమిటో నా కేమీ తెలియకుండా ఉంది.

త్వరలో ఉత్తరం రాస్తావని ఎదురు చూస్తు న్నాను.

నీ,

జ్యోతి."

రమ ఉత్తరము చదివి కొంచెం ఆందోళనపడ్డది. ఆమె ఇటువంటి కలల్ని గురించి వినటం ఇదే మొదటి సారి. ఆ కలల్లో ఏదో హెచ్చరికలాంటిది ఇమిడి ఉన్నదని, ఇటువంటి కలలు జ్యోతికి రావటంవల్ల ఆమె మనసు ఎందుకో క్షోభించి ఉండాలనీ ఆమె నిర్ణయించు కుంది. కాగా, ఇవన్నీ పిచ్చికలలు, వీటికి అర్థమూ లేదు, ఏమీ లేదు, నువ్వు అనవసరంగా మనసు చెడ గొట్టుకోకు." అని ఆమె జ్యోతికి ఉత్తరం రాసింది. కాని జ్యోతి తన ఉత్తరాల్లో ఇటువంటి కలల్ని గురించి తరుచు రాస్తూనే వుంది. కలలు కల్లలు కావు. వాటిలో ఏదో హెచ్చరిక, లేక ఉపదేశంలాంటిది ఏదో ఉంటుందని తన నమ్మక మని నచ్చచెప్పటానికి ప్రయత్నించేది జ్యోతి. ఇటువంటి కలల్ని గురించి, తన అభిప్రాయం తెలిసి ఉండీ కూడా ఇంకా జ్యోతి తనకి ఎందుకు రాస్తుందో నని రమ ఆలోచించింది. ఆమె తనకి అన్యాపదేశంగా ఏదైనా చెప్పదలచు కుందా ? ఈ విషయంగురించి రమ చాలాసార్లు దీర్ఘంగా ఆలోచించింది కాని స్పష్టంగా ఏ నిర్ణ యానికీ రాలేకపోయింది.

రోజులు ఒక్కొక్కటిగా గడిచిపోతున్నాయి. ఇప్పుడు దురదృష్టవశాత్తూ శ్రీధరరావువ్యాపారం అంత మంచిస్థితిలో లేదు. అతనికి రాబడికంటె వ్యయం ఎక్కువ కాసాగింది. వ్యాపారంలో పోటీ కంపెనీలు బయలుదేరాయి. వాటితో పోటీకి శ్రీధర రావు తన వస్తువుల ధరలు తగ్గించాలిసి వొచ్చింది. ఇప్పుడు ప్రకాశరావు అతనికి హోల్‌సేలురేట్లకి గుడ్డలు పంపించటం లేదు. మిగతావర్తకు లందరి దగ్గిర తీసుకునే రేట్లకే శ్రీధరరావుకీ కూడా అమ్మ తున్నాడు. ఇదిగాక, శ్రీధరరావుపనివాళ్లు తమ జీతాలు సరిపోవటం లేదని, వాటిని హెచ్చించకపోతే సమ్మె చేస్తామని బెదిరించటంవల్ల, తప్పనిసరిగా వాళ్ళ జీతాలు హెచ్చించవలసివచ్చింది. ఈ అన్ని కారణాల మూలంగా శ్రీధరరావుకి వ్యాపారంలో పెద్ద దెబ్బ తగిలింది. ఇదే సమయంలో అతనికి ఏజంట్ల దగ్గి ర్నించి రావాలిసిన బాకీలు కూడా సరిగా అందటం లేదు. పోటీకోసం చవకగుడ్డలు సంపాదించి వాటిని మార్కెట్టులో పెట్టటంవల్ల ఆ కంపెనీపరపతికూడా తగ్గింది.

పరిస్థితులు ఇలా ఉండగా శ్రీధరరావుబుణ దాత ఒకడు తన బాకీఅర్జంటుపరిష్కారం నిమిత్తం కోర్టులో దావా చేశాడు. అప్పుడు శ్రీధరరావుకి

బాకీలు తీర్చగల స్తోమత ఉన్నది కాని అతనిమీద ఉన్న ద్వేషం తీర్చుకోటంకోసం ఈ దావా జరిగిందని వినికిడి. ఈ దావాసంగతి తెలియగానే ఋణదాత లందరూ ఎగబడ్డారు. సరుకు తెగనమ్మవలసి వొచ్చింది. అన్ని బాకీలూ తీరాయిగాని ఇప్పుడు శ్రీధరరావుపని మొదటికి వచ్చింది. కాస్తో, కూస్తో మిగిలిందిగాని దానితో మళ్లీ వ్యాపారం ప్రారంభించటం అసంభవం. ఇహ రమసంగతి చాలా అన్యాయంగా ఉంది. ఆమెకి పూర్వం ఉన్న ధనగర్వం కూకటివేళ్లతో పెరికివేయ బడ్డది. ఆమె ఏం చేయగలదు? జరిగిందానికి తనకూడా చాలావరకు కారణ మని ఆమె తీర్మానించుకుంది.

ఈ స్థితిలో జ్యోతిదగ్గిర్నుంచి రమకి ఓ ఉత్తరం వొచ్చింది. శ్రీధరరావుపరిస్థితి వాళ్లకి ఏమీ తెలియ లేదు. జ్యోతికి తనవిషయం ఉత్తరం రద్దామని, మళ్ళీ అభిమానం చంపుకోలేక రమ ఆమెకీ విషయం తెలియబరచనే లేదు. శ్రీధరరావుకూడా ప్రకాశ రావుని సహాయం చేయమని రాయలేకపోయాడు. ఒకవేళ రాసినా, ప్రకాశరావు తనకి ధనసహాయం చేస్తాడని శ్రీధరరావుకి గట్టినమ్మకం లేదు. జ్యోతి, రమకి రాసిన ఉత్తరం ఇలా ఉంది.

"రమా!

నా కలల విషయాల్లో నీకు చిరాకు కలి గిస్తున్నా నని నాకు తెలుసు. అయినా ఈ ఒక్క కలగురించి నీకు రాయకుండా ఉండలేను. ఇహ నిన్ను ఈ విషయాల్నిగురించి బాధపెట్టను. కాని నువ్వు ఈ కలల్ని తేలిగ్గా తోసేస్తున్నావు. ఒక విషయం చెబుతాను. ఈ కలలన్నీ నీకే వొస్తున్నాయని నువ్వు ఊహించుకుని వీటి అర్థం ఏమై ఉంటుందో గాఢంగా ఆలోచించు.

మొన్నరాత్రి వొచ్చిన కల ఇది. నేను ఆకాశాన్నంటే ఓ మహోన్నత భవనం శిఖరాగ్రంమీద నుంచుని కిందకి చూస్తున్నాను. కింద ఎంతోమంది జనం చీమల్లా పాకిపోతున్నారు. వాళ్లని చూడగానే నాకో వింతైన స్వాతిశయం జనించింది. వీళ్ళందరి కంటె నేను ఎంత ఉన్నతశిఖరంమీద నుంచున్నాను! వీళ్లంతా నాకంటే ఎంత అల్పులు!

కింద పాకిపోయే జనం కొందరు తల ఎత్తి నా వైపు ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు. నాకు చాలా గర్వం వేసింది. ఈ మనుష్యు లందరికీ దుర్లభమైనది నాకు లభ్యమైంది. వాళ్లందరికంటె నా ఘనత ఎంత ఎక్కువైంది!

నాకీ ఊహ రాగానే ఓ వికటాట్టహాసం విన పడ్డది. ఉలిక్కిపడి చూశాను. ఎవరూ కనిపించలేదు. నేను భయకంపితనై మళ్లీ జనంవైపు దృష్టి మరల్చాను.

"నువ్వీ శిఖరంమీదికి ఎలా వొచ్చావు;" మళ్ళీ ఆ గొంతు వినపడ్డది. చూస్తే మనిషి ఎవరూ కనపడ లేదు. భయంతో నిరుత్తర నైపోయాను.

"నువ్వు అధికురాలి వని అనుకుంటున్నావు. నువ్వు ఇక్కడికి ఎక్కి వొచ్చిన మెట్లు కట్టింది ఆ జనమే నని తెలియదూ? వాళ్లకంటే నీ గొప్పతన మేమిటి? వాళ్లు కట్టిన మెట్లమీంచి ఈ ఉన్నతప్రదేశానికి వొచ్చి వాళ్లని తక్కువగా చూస్తున్నావా? ఇంత అజ్ఞాను రాలివా?"

నేను భయవిహ్వలనై వింటున్నాను. మళ్లీ ఆ కంఠం అంది.

"నీకు వాళ్లెంత దూరంలో ఉన్నారో, వాళ్లకి నువ్వూ అంత దూరంలోనే ఉన్నావు. వాళ్లు నీకు అల్పులుగా కనబడితే నువ్వూ వాళ్ళకి అంతే! తెలి సిందా?"

నాకు తెలియకుండానే నేను తలకాయ ఊపాను.

"అసలు ఇంత పెద్దమేడ కట్టించడానికి నీకు మన సెలా ఒప్పింది. ఈ ఇటుకలూ. ఈ డబ్బూ పెడితే ఇంకా ఎంత మందికి నివాసం దొరుకుతుందో గ్రహించ లేని మందబుద్ధివా? ఈ శిఖరంమీద నుంచోటానికి నువ్వు తగవు, దిగు, దిగు."

నే నేదో చెబుదా మనుకున్నాను గాని గంభీ రంగా మళ్ళీ "దిగు." అని ఆ కంఠంనుంచి అరుపు విన బడ్డది. ఆ అరుపుకి నేను మేలుకున్నాను.

నువ్వు బాగా ఆలోచించి దీని అర్థం రాస్తావు కదూ?

నీ, జ్యోతి."

ఈ ఉత్తరం చదివి రమ తల పైకెత్తి కిటికీ లోంచి ఆకాశంలోకి శూన్యంగా చూసింది. ఆమె మనసులో ఏవేవో భావాలు దొర్లిపోతున్నాయి. కాసేపటి తరవాత ఆమె దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి తనలో తాను అనుకుంది.

"ఇహ ఇటువంటి ఉత్తరాలు రాయాలిసిన అవసరం నీకు కలిగించను జ్యోతీ. నీ కలల— అవి కలలు కావని గ్రహించటానికి నాకు ఎన్నాళ్లో పట్టింది!— అంతరార్థం గ్రహించాను. కాని, ఏం లాభం సమయం మించిపోయింది."

రమకి కళ్ల వెంబడి అశ్రువులు కారాయి.

"ఏడుస్తున్నావా, రమా!"

రమ హఠాత్తుగా వెనక్కి తిరిగింది. శ్రీధరరావు ఓదార్పు స్వరంతో అన్నాడు.

"నాలుగైదేళ్లకిందట నేను ఎప్పుడూ అదే పనిగా అన్నమాటలు మళ్లీ అంటున్నాను రమా. దారిద్ర్యం పాపం కాదు, దుర్గుణం అంతకంటే కాదు. అయితే అప్పటి మాటలు అనటంలో, ఇప్పుడు అనటంలో చాలా తేడా ఉంది. అది నీకు కూడా తెలిసే ఉంటుంది."

రమ ఏమీ బదులు చెప్పలేదు. తను ఏడవటానికి కారణం తమకి కలిగిన విపత్తువల్ల కాదని ఆమె చెబుదామనుకుంది కాని, ఎంచేతో ఏమీ చెప్పలేక పోయింది. ఆమెహృదయంలో ఏదో ఆవేదనగా ఉంది. అంతా బయటికి వెళ్లగక్కి మనసు తేలిక పరుచుకోవాలని ఆరాటపడ్డది, కాని ఏం చెప్పాలో, ఎలా చెప్పాలో తెలియక లోపల్లోపలే అణుచుకుంది.

ఇంతలో బయటినించి, "శ్రీధర్" అనే కేక వినపడ్డది. కాసేపటిలో ప్రకాశరావు వొచ్చాడు. అతనికి శ్రీధర్ సంగతి ఆ కిందటి రోజే తెలిసింది. తన కంపెనీకి శ్రీధర్ ఇచ్చిన ఆర్డర్లన్నీ రద్దు చేశాడని ప్రకాశరావుకి తెలిసింది. ఎందుకా అని ఆశ్చర్య పడ్డాడు. తరవాత అతనికి పరిస్థితు లన్నీ పూర్తిగా తెలిశాయి. వెంటనే వొచ్చేశాడు. "ఏరా, శ్రీధర్, ఏమిటి, ఇంత పని జరిగితే నాకు ఉత్తరమైనా రాయలేదు."

శ్రీధరరావేమీ జవాబు చెప్పలేదు. అతను కుర్చీలో కూర్చుని చేతుల్లో తల ఇముడ్చుకుని బల్లకి ఆనుకున్నాడు. కాసేపటితరవాత ప్రకాశరావే అన్నాడు మళ్లీ.

"ఏమిటి సంగతి?"

"అలా జరగాలని ఉంది, జరిగింది. ఇప్పుడదంతా తవ్వుకుని విచారిస్తే లాభ మేమిటి?" శ్రీధరరావు నిర్లిప్తంగా అన్నాడు. కొంచెంసేపటిదాకా ప్రకాశరావేమీ మాట్లాడలేదు. "మన చేతుల్లో ఏం ఉంది?" శ్రీధరరావు తనని తను ఓదార్చుకుంటూ అన్నాడు.

ప్రకాశరావు అతనివైపు ఓసారి తీక్షణంగా చూసి అన్నాడు, "నేనో విషయం చెప్పదలుచుకున్నాను శ్రీధర్."

"ఒక టేమిటి, ఎన్నైనా చెప్పొచ్చు. వినటాని కిప్పుడు నాకు కావలసినంత తీరిక."

"ఇదివరకే చెప్పిఉండేవాడిని, కాని నీవైఖరి చూసి నిష్ప్రయోజన మని మానేశాను. ఏమైనా, ఇటువంటి సమయంకోసం నే నెదురుచూడకపోయినా, అలా విధికృతంవల్ల జరిగిందిగనుక చెబుతున్నాను. ఆ విషయం చెప్పటానికి ఇంతకంటె మంచి సమయం లేదు."

"ఈ ఉపోద్ఘాతా లేమిటి? సూటిగా చెప్పరాదూ?" విసుగ్గా అన్నాడు శ్రీధర్. రమ ఆసక్తిగా చెవులు రిక్కించింది.

ప్రకాశరావు ఓ కుర్చీ శ్రీధర్‌కి దగ్గిరగా లాక్కుని మొదలుపెట్టాడు.

"నువ్వు దారిద్ర్యం చేసిన సవాలునీ, సంపద చేసిన సవాలునీ కూడా ఎదుర్కోలేకపోయావు. దారిద్ర్యం అంటే భయం లేనట్టు నటిస్తూ దానినించి ఎంతో దూరంగా పారిపోవాలని ప్రయత్నించావు. పారిపోయే సైనికుడిని చూస్తే గెలిచినవాడికి చెర

లాటం; పారిపోతున్నకొద్దీ వెంట తరుముతాడు. నువ్వు దారిద్ర్యం ముఖంలోకి చూసి ధైర్యంగా, ఏమీ లెక్కలేనట్టు నవ్వేసి ఉండలేకపోయావు. అంటే నా అభిప్రాయం నువ్వు దారిద్ర్యంతో బాధపడుతూనే ఉండాలని కాదు; బాధపడుతూకూడా బాధపడనట్టు ప్రవర్తించాలనీ కాదు. భయపడినకొద్దీ భయపెట్టబడటం ప్రకృతిలో సహజం. కావలసింది ఎదురు తిరగటం. నువ్వు ఎదురుతిరగలేదు. భయపడ్డావు. భయపడనట్టు నటించావు. సంపద వొచ్చిం తరవాత కూడా నువ్వు దారిద్ర్యాన్ని చూసి భయపడుతూనే ఉన్నావు. ఆ భయం నీలో స్వార్థానికి ఉన్నతమైన స్థానం ఇచ్చింది. అంచేత నువ్వు ఎదుటివాళ్ల దారిద్ర్యం మనసుకి పట్టించుకోలేదు. సంపద చేసిన సవాలును నువ్వు ఎదుర్కోలేకపోటానికి కూడా కారణం అదే. దానికి బానిసవయావు. నువ్వు కాంక్షించినకొద్దీ నిన్ను తృణీకరించింది. సంపద, దారిద్ర్యం ఈ రెంటి కుట్రనీ నువ్వు తెలుసుకోలేకపోయావు. ఫలితం నువ్విప్పుడనుభవిస్తున్నావు.

రమ కూడా ఈవిషయంలో నీకు తోడు ఉంది. జ్యోతి అనేది- 'రమకి దారిద్ర్యంగురించి రెండు దృక్పథాలున్నాయి. తన దృక్పథంలోంచి చూసి రమ దారిద్ర్యాన్ని చూసి సిగ్గుపడేది. కాని మరొకళ్లకి దారిద్ర్యం ఆపాదించి చూస్తే ఆ దృక్పథంలో రమకి దారిద్ర్యమంటే చిన్నతనం లేదు-' అని. ఇది ఎంతవరకు నిజమో రమకే తెలియాలి."

శ్రీధరరావు రెప్ప వేయకుండా ప్రకాశరావు వైపు చూడసాగాడు. రమ హఠాత్తుగా అంది.

"అన్నయ్యా, జ్యోతితో చెప్పండి. దాని ఉత్తరాలన్నీ అద్దం కట్టించి గోడకి తగిలిస్తానని."

"అదేమిటమ్మాయ్, మళ్లీ అదో ఖర్చు, మన వాడి పరిస్థితి అసలే మొదటి కొస్తే." నవ్వుతూ అన్నాడు ప్రకాశరావు.

"మొదటికి రావటమే మంచిది ప్రకాశ్."
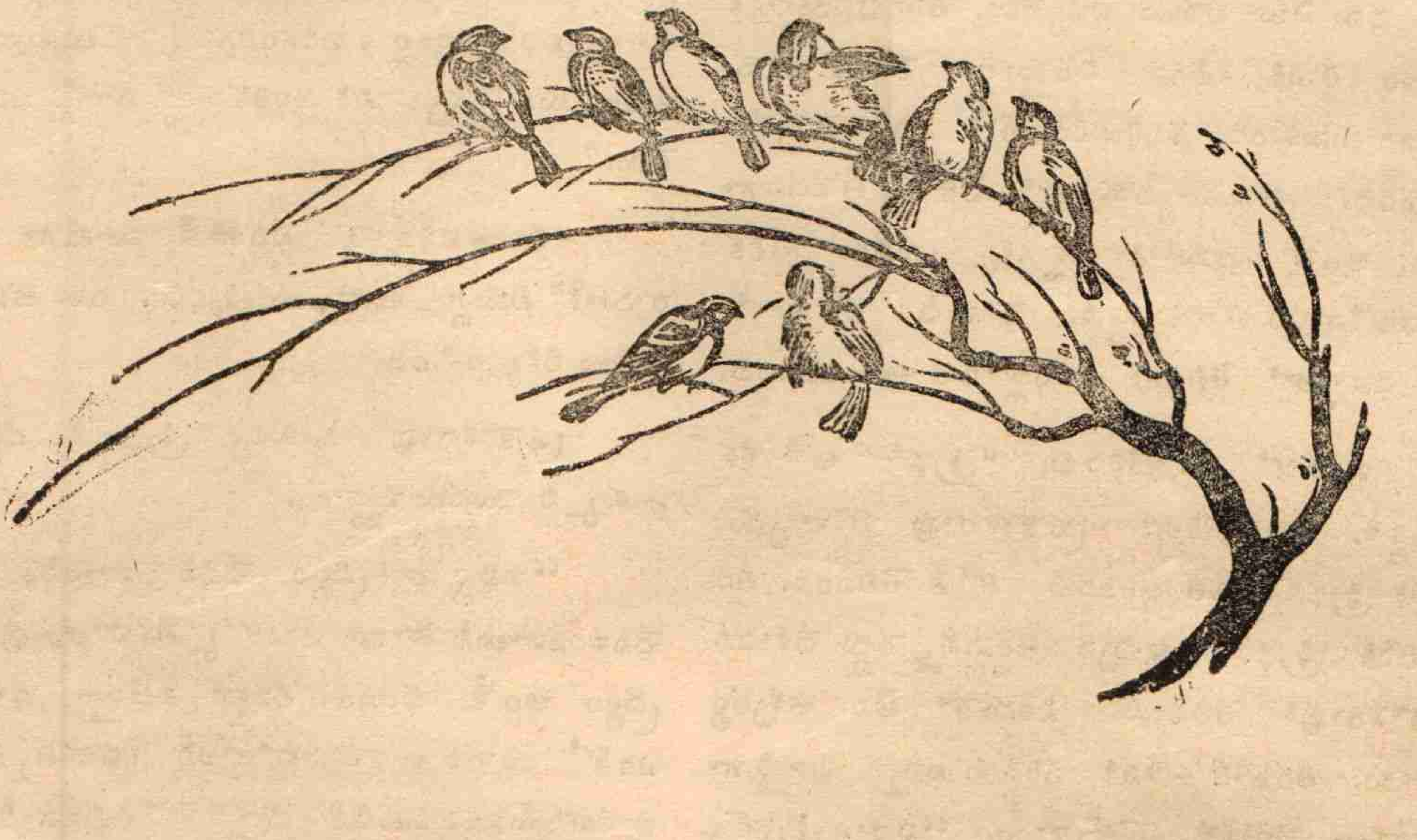
శ్రీధరరావు ఏం ఉద్దేశించి ఇలా అన్నాడో గ్రహించి ప్రకాశరావు స్వేచ్ఛగా గాలిపీల్చి ఉల్లాసంగా వొదిలేశాడు.